

Η Ελπίδα σε Κρίση

Κουλτούρα και Τέχνη στην εποχή της παγκοσμιοποίησης



Ο Ζωγράφος και συγγραφέας Γιώργος Μιχελακάκης (φωτό: Γιάννης Δραμιτινός)

Κεφάλαιο δεύτερο

Η περίοδος της ελπίδας και η αναζήτηση της τάξης στην εποχή και το έργο του Αλέκου Δούκα

Ο Αλέκος Δούκας στην Αυστραλία

Η επιστροφή του Α. Δούκα στην Ελλάδα δεν του έλυσε κανένα οικονομικό πρόβλημα. Έγινε όμως αιτία όπως φαίνεται, να αλλάξει τελειωτικά η νοοτροπία του ως προς τη σχέση του ατόμου με την κοινωνία. Η ανεργία που μάστιζε την Ελλάδα, οι τριβές μεταξύ των «παλαιών» ελλαδικών και των μικρασιατών, ο θάνατος του είκοσι τα εκατό των τελευταίων από τις κακουχίες, ακόμα η κήρυξη προσωρινού χρεοστάσιου της χώρας από τον Βενιζέλο το 1932, οδηγεί πλέον στην φανερότατη χρεωκοπία του οικονομικού και πολιτικού φιλελευθερισμού, με αποτέλεσμα ο φασισμός να παρουσιάζεται ως το ιδανικό αντίδοτο και στην Ελλάδα. Την περίοδο αυτή είναι, που η συνεχιζόμενη ένδεια και η προλεταριοποίηση των μικρασιατών, τους απομάκρυνε από την κεντρικά βενιζελική παράταξη και την αριστερή της πλαστηριακή πτέρυγα, και τους οδήγησε στο Κομμουνιστικό Κόμμα. Μέσα σ' ένα τέτοιο κοινωνικό κλίμα, όπου οι άνθρωποι χωρίζονταν πλέον μεταξύ αριστερών και δημοκρατικών από τη μια μεριά, και βασιλοφρόνων και φασιστών από την άλλη, πρέπει να έγινε η προετοιμασία του Δούκα για την προσέγγιση των αριστερών ιδεών. Τον Νοέμβριο του 1935 θα επιστρέψει και πάλι στην Αυστραλία. Είναι η περίοδος όπου μέσα από την οικονομική κρίση, εκκολάπεται και προετοιμάζεται το σκηνικό του πολέμου, που θα ξεσπάσει λίγα χρόνια αργότερα.

Ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως την περίοδο αυτή στην Ευρώπη, παρά τις έντονες πολιτικές πολώσεις, τα αισθητικά πρότυπα που προωθούν οι κυβερνήσεις είναι παντού τα ίδια. Είναι τα νεοκλασικιστικά αισθητικά πρότυπα, δια των οποίων, δίνεται έκφραση σε αναπαραστάσεις ενός ανθρώπου ρωμαλέου, που σαν υπεράνθρωπος δεν σταματάει εμπρός σε κανένα εμπόδιο. Πρέπει να επισημάνουμε εδώ, ότι βρισκόμαστε σε μια περίοδο όπου ο ρατσισμός αν και κορυφώνεται στην εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία, διαποτίζει τις τότε ιμπεριαλιστικές-αποικιακές κοινωνίες της Δύσης, που μέσα από την αποθέωση του θετικισμού, πίστευαν ότι πρέπει με κατάλληλα προγράμματα να δημιουργήσουν ράτσες ανθρώπων, οι οποίες θα ηγηθούν του κόσμου και θα λύσουν τα κοινωνικά προβλήματα. Από τις αρχές του 20ου αιώνα και για σαράντα χρόνια, ψυχολόγοι, συμπεριφοριστές,



Η Αυστραλία της δεκαετίας του 1930

μηχανικοί, πολιτικοί, και κάθε είδους ρατσιστές προπαγανδιστές, υποστήριζαν σοβαρά, προγράμματα ευθανασίας για τους ψυχικά αρρώστους, τους σακάτδες, τους ομοφυλόφιλους, τους εβραίους, τους τσιγγάνους και τους κομμουνιστές. Να τι γράφει ο αξιοσέβαστος ψυχολόγος καθηγητής από το πανεπιστήμιο του Cambridge, Bernard Hart στο πολυδιαβασμένο σύγγραμμά του *The Psychology of Insanity* το 1912, "Those enthusiastic reformers who would initiate drastic legislation to obtain selective breeding may reasonably be asked to proceed with caution".

Στην Αυστραλία, οι ευγονιστές του μεσοπολέμου δεν στόχευαν μόνον στους «άνικανους» –κοινώς λεγόμενους σακάτδες– όπως διατυμπάνιζαν αρκετοί καθηγητές του πανεπιστημίου της Μελβούρνης, προεξάρχοντας του καθηγητή Agar, ο οποίος χρημάτισε και στην εκτελεστική επιτροπή της ευγονικής εταιρίας. Η στενωχώρα τους προερχόταν από το ότι όπως έλεγαν «το φυλετικό απόθεμα της λευκής αστικής τάξης υποβαθμιζόταν, επειδή η εργατική τάξη πολλαπλασιαζόταν ταχύτερα γιατί δεν τηρούσε αυστηρά το πρόγραμμα οικογενειακού προγραμματισμού». (!) Η δημιουργία μιας υπεράνθρωπης φυλής ανθρώπων με ευγονισμό ή με κάθε άλλο μέσον, ήταν στο προσκήνιο της σκέψης των κοινωνικών αναμορφωτών τα πρώτα χρόνια του 20ου αιώνα, ένα θέμα, που καθώς διαπότιζε κάθε πτυχή της κοινωνίας, δεν μπορούσε να μην περάσει και

στις τέχνες και την αισθητική. Όλα έπρεπε να παρουσιάζονται ρωμαλέα και υγιή στην τέχνη, ενώ ότι έδειχνε θλίψη, απογοήτευση και κούραση, καταδικαζόταν ως παρακματική τέχνη που έπρεπε να εξοβελιστεί. Ο Δούκας καθώς θα επιστρέψει στην Αυστραλία το 1935, θα δημοσιεύσει την επόμενη χρονιά, σε μια πολυγραφημένη εφημερίδα που κυκλοφορούν στη Μελβούρνη τα μέλη του Εργατικού Συνδέσμου Δημόκριτος, το «Δημοκρατικόν Δελτίον», ένα κείμενο υπέρ της Δημοκρατίας, στο οποίο δείχνει όπως θα δούμε παρακάτω, ότι έχει κάνει μια, ριζική στροφή από τις προηγούμενες ιδεαλιστικές του αντιλήψεις για τον κόσμο. Μοιάζει να έχει εισέλθει και αυτός στο ρεύμα μιας αγωνιστικής αντίληψης για τη ζωή, προβάλλοντας ως πρότυπο, έναν άνθρωπο που έχει την επιθυμία και την θέληση να αγωνιστεί μαζί με άλλους ανθρώπους. Αυτή η στροφή του Δούκα από την ελιτίστικη ουδετερότητα του συντηρητικού ρομαντικού, προς μια καταφατική πολιτική συμμετοχή που θα αρχίσει να εκδηλώνεται απ' εδώ κι εμπρός, δεν συμβαίνει χωρίς λόγο και αιτία όπως είπαμε. Οι κοινωνίες του μεσοπολέμου είχαν φτάσει σ' ένα σημείο ανταγωνισμών, που δημιουργούσαν ισχυρά ρεύματα αντίθετων στρατεύσεων. Περιέργως όμως, όλες εκφράζονται με τον ίδιο αυταρχικό λόγο, ο οποίος επέβαλε την περιστολή και αυτοσυγκράτηση του συναισθήματος.

Η συνέχεια την άλλη Παρασκευή

Οι άνεργοι συνεχώς αυξάνονταν, ενώ κάθε χρόνο 36 εκατομμύρια πάουντ από τόκους, έπεφταν στις τσέπες των δανειστών από το ταμείο της Καμπέρας, ποσό ίσο με 3 δισεκατομμύρια δολάρια σήμερα. Μόνο η κυβέρνηση της Νέας Νοτίου Ουαλίας, έπρεπε να πληρώσει μέχρι τον Απρίλη του 1931, 739.000 πάουντ σε δύο Βρετανικές τράπεζες, κάτι που αρνήθηκε να κάνει ο Jack Lang κυβερνήτης της Νέας Νοτίου Ουαλίας...